MAQSUD SHAYXZODA MEROSIDA INSONIYLIKNING ENG OLIY CHO‘QQILARI

Tog‘aymurodov Asqarali Abdumalik o‘g‘li
Toshkent davlat transport universiteti
Qurilish muhandisligi fakulteti
Yo‘l muhandisligi(Temir yo‘llar qurilishi)YMTQ-1-24

Annotatsiya: Maqolada Maqsud Shayxzoda ijodiy merosida insoniylik, vatanparvarlik, ma’rifat, adolat va ma’naviy mas’uliyat g‘oyalarining badiiy ifodasi tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy e’tibori “Jaloliddin Manguberdi” hamda “Mirzo Ulug‘bek” dramalaridagi tarixiy qahramonlar talqiniga qaratilgan. Qiyosiy-matniy va tarixiy-adabiy yondashuv asosida qahramonlarning shaxsiy manfaat bilan el-yurt oldidagi burch, hokimiyat bilan vijdon, ilm bilan jaholat o‘rtasidagi tanlovlari ko‘rib chiqiladi. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, Shayxzoda uchun insoniylik faqat mehribonlik yoki yumshoqlik emas; u haqiqatga sodiqlik, zaifni himoya qilish, xalq taqdiriga daxldorlik va ma’rifatni qadrlash kabi faol axloqiy pozitsiyani ham anglatadi. Maqola adib merosining bugungi yoshlar ma’naviy tarbiyasidagi ahamiyatini yoritadi.

Kalit so‘zlar: Maqsud Shayxzoda, insoniylik, ma’naviyat, vatanparvarlik, adolat, ma’rifat, “Jaloliddin Manguberdi”.

Kirish

Adabiyot insonning ichki dunyosi, axloqiy qarashlari va jamiyat bilan munosabatini anglashga yordam beradigan muhim ma’naviy maydondir. Badiiy asar tarixiy voqealarni shunchaki qayta hikoya qilmaydi; u insonning tanlovi, vijdoni, orzu-intilishlari va mas’uliyati haqida savollar qo‘yadi. Shu jihatdan Maqsud Shayxzoda ijodi o‘zbek adabiyotida insoniylik va ma’naviy jasorat masalalarini o‘rganish uchun muhim manba hisoblanadi. Shoir, dramaturg, tarjimon va adabiyotshunos sifatida shakllangan Shayxzoda tarixiy mavzular orqali o‘z davri va undan keyingi avlodlar uchun ham ahamiyatli bo‘lgan axloqiy muammolarni ko‘taradi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi axborot oqimi va tezkor ijtimoiy o‘zgarishlar sharoitida insoniylikni faqat shaxsiy fazilat emas, balki jamoat oldidagi mas’uliyat, adolatni himoya qilish va bilimga intilish bilan bog‘liq tushuncha sifatida anglash zarur. Shayxzodaning tarixiy dramalarida qahramonlar keskin sinovlarga duch keladi: ular el-yurt taqdiri, hokimiyat, ilm, vijdon va shaxsiy manfaat o‘rtasida tanlov qiladi. Bunday vaziyatlar o‘quvchini ham o‘z qadriyatlarini qayta ko‘rib chiqishga undaydi.

Maqolaning maqsadi — Maqsud Shayxzoda merosida insoniylikning yetakchi ko‘rinishlarini aniqlash va ularning badiiy ifoda vositalarini tahlil

qilish. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: insoniylik tushunchasining adabiy-estetik mazmunini izohlash; “Jaloliddin Manguberdi” dramasida vatanparvarlik, sadoqat va insoniy burch uyg‘unligini ko‘rsatish; “Mirzo Ulug‘bek” tragediyasida ilm, ma’rifat va vijdon masalalarini tahlil qilish; ikki asardagi mushtarak g‘oyalarni qiyoslash; asarlarning bugungi tarbiyaviy ahamiyatini aniqlash.

Tadqiqot obyekti — Maqsud Shayxzodaning tarixiy-dramatik merosi; tadqiqot predmeti esa ushbu asarlarda insoniylik va ma’naviy kamolotning badiiy talqinidir. Ishda tavsifiy, qiyosiy-matniy hamda tarixiy-adabiy tahlil usullaridan foydalanildi. Maqolaning amaliy ahamiyati shundaki, undagi mulohazalardan adabiyot darslari, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar va mustaqil mutolaa jarayonida foydalanish mumkin.

Adabiyotlar tahlili

Maqsud Shayxzoda ijodini o‘rganishda adibning tarixiy dramalari, she’riyati, tarjimonlik faoliyati va adabiy-tanqidiy qarashlari bir-birini to‘ldiruvchi yo‘nalishlar sifatida namoyon bo‘ladi. Uning “Jaloliddin Manguberdi” va “Mirzo Ulug‘bek” asarlari tarixiy shaxs obrazini yaratish, tarixiy xotira va milliy o‘zlik masalalarini badiiy talqin qilish nuqtayi nazaridan alohida ahamiyatga ega. Bahodir Karim Shayxzoda ijodiga bag‘ishlangan tadqiqotida adib merosining yangicha talqinlari, tarixiy qahramonlar obrazining badiiy xususiyatlari hamda ijodkorning adabiy muhitdagi o‘rni masalalariga e’tibor qaratadi [1].

“Jaloliddin Manguberdi” dramasi haqidagi tadqiqotlarda asarning markazida yurt ozodligi, tarixiy xotira va bosqinchilikka qarshi kurash g‘oyalari turishi ta’kidlanadi. Bu asarni faqat harbiy jasorat haqidagi drama sifatida emas, balki shaxsiy qo‘rquv va umumiy burch, xiyonat va sadoqat, manfaat va vijdon to‘qnashadigan axloqiy maydon sifatida ham o‘qish mumkin [2]. Jaloliddin obrazi orqali insoniylikning faol ko‘rinishi — el taqdiri uchun javobgarlik — oldingi o‘ringa chiqadi.

“Mirzo Ulug‘bek” tragediyasiga bag‘ishlangan adabiy tahlillarda esa ilm-ma’rifat, hukmdor mas’uliyati va ma’naviy fojia masalalari alohida ko‘riladi. Shayxzoda Ulug‘bekni faqat tarixiy hukmdor sifatida emas, balki ilmni qadrlaydigan, tafakkur va haqiqatga intiladigan inson sifatida gavdalantiradi. Bunda ilmga sadoqatning o‘zi ham axloqiy fazilat ekanligi ko‘rinadi: bilim insonni yuksaltiradi, biroq jaholat va manfaatparastlik bilan to‘qnashganda olimning hayoti murakkab sinovga aylanadi [3].

Adabiyotshunoslik nazariyasida badiiy obraz muallif g‘oyasini tayyor hukm tarzida emas, balki xarakter, konflikt, nutq va voqealar rivoji orqali ochishga xizmat qiladi [4]. Shu sababli mazkur maqolada Shayxzoda asarlaridagi insoniylik bevosita pand-nasihatlar bilangina emas, balki

qahramonlarning qarorlari, qarama-qarshi kuchlar bilan munosabati va fojiaviy vaziyatlarda tutgan yo‘li orqali tahlil qilinadi. Mavjud izlanishlarga tayangan holda, ushbu maqola insoniylik tushunchasini vatanparvarlik va ma’rifat bilan bog‘lab, ikki tarixiy drama o‘rtasidagi umumiy axloqiy mezonlarni aniqlashga intiladi.

Asosiy qism: insoniylikning badiiy talqini

1. Insoniylik — mehr, vijdon va mas’uliyat birligi

Insoniylik kundalik muomaladagi muloyimlik yoki boshqalarga achinish bilangina chegaralanmaydi. U inson sha’nini tan olish, adolatga intilish, boshqalarning dardini o‘ziga daxldor deb bilish va qiyin vaziyatlarda ham vijdon mezonidan chekinmaslikni anglatadi. Badiiy adabiyotda bu fazilatlar ko‘pincha qahramonning sinov paytidagi tanlovi orqali namoyon bo‘ladi. Shayxzoda tarixiy shaxslarni tasvirlar ekan, ularning buyukligini faqat mavqei yoki g‘alabasi bilan emas, balki ma’naviy mezonlarga munosabati bilan ham o‘lchaydi.

Adib merosida insoniylik bir necha o‘zaro bog‘liq qatlamda ko‘rinadi. Birinchisi — shaxsiy axloq: rostgo‘ylik, sadoqat, vijdon va or-nomus. Ikkinchisi — ijtimoiy mas’uliyat: xalq taqdiri, yurt tinchligi va adolatga befarq bo‘lmaslik. Uchinchisi — ma’rifatparvarlik: bilimni qadrlash, tafakkurni rivojlantirish va jaholatga qarshi turish. To‘rtinchisi — tarixiy xotira: o‘tmish tajribasini anglash orqali bugungi kun uchun xulosa chiqarish. Bu qatlamlar alohida emas; Shayxzoda qahramonlarining ma’naviy qiyofasi aynan ularning tutashuvida shakllanadi.

Insoniylikning oliy cho‘qqisi qahramon o‘z manfaatini umumiy manfaatdan ustun qo‘ymaganida namoyon bo‘ladi. Biroq bu, albatta, shaxsiy tuyg‘ulardan voz kechish degani emas. Aksincha, qahramonning yaqinlariga mehr-muhabbati, iztirobi va qo‘rquvi uning insoniy qiyofasini yanada ishonarli qiladi. Shayxzoda dramaturgiyasida buyuk tarixiy shaxslar hissiz timsollar emas: ular iztirob chekadi, qaror qabul qiladi, yo‘qotishlarga duch keladi. Ularning yuksakligi ana shu insoniy zaifliklar orasida ma’naviy tayanchini saqlab qolishida ko‘rinadi.

2. “Jaloliddin Manguberdi” dramasida vatanparvarlik va insoniy burch

“Jaloliddin Manguberdi” dramasida tarixiy qahramonning siymosi yurt ozodligi va xalq taqdiri bilan chambarchas bog‘langan. Asar voqealari keskin tarixiy sharoitda kechadi; tashqi xavf bilan bir qatorda ichki kelishmovchilik, qo‘rquv va xiyonat ham umumiy maqsadga putur yetkazadi. Shu muhitda Jaloliddinning xarakteri shunchaki jangovar jasorat bilan emas, balki yurt oldidagi burchni anglash, qat’iyat va sadoqat bilan belgilanadi.

Vatanparvarlik Shayxzoda talqinida shiorbozlik emas. U qahramonning amaliy qarorlarida, xavf oldida ortga chekinmasligida va xalq erkinligini shaxsiy tinchligidan ustun qo‘yishida namoyon bo‘ladi. Jaloliddin uchun yurt — hudud yoki hokimiyat ramzi bilangina cheklanmaydi; u xalqning sha’ni, tarixiy xotirasi va kelajagi bilan bog‘liq ma’naviy qadriyatdir. Shu bois yurtni himoya qilish insoniy mas’uliyatning eng muhim shakllaridan biri sifatida talqin qilinadi.

Drama ichidagi ziddiyatlar sadoqatning qadrini yanada oshiradi. Xavf kuchaygan sari ayrim obrazlarda o‘z manfaatini saqlash, mas’uliyatdan qochish yoki kuchli tomonga yon bosish istagi yuzaga chiqadi. Jaloliddin obrazi esa bunday tanlovlarga qarshi qo‘yiladi. Qarama-qarshi xarakterlar orqali muallif insonning asl qiyofasi tinch sharoitda emas, balki og‘ir sinovlarda ayon bo‘lishini ko‘rsatadi. Demak, insoniylik — faqat yaxshi niyat emas, balki shu niyatni amalda himoya qilishga tayyorlikdir.

Jaloliddinning insoniy qiyofasi uning yaqinlariga bo‘lgan munosabatida ham ochiladi. U davlat va xalq oldidagi vazifasini bajarayotgan qahramon bo‘lishi bilan birga, oilaviy rishtalar, mehr va iztirobni his qiladigan insondir. Shu jihat obrazni biryoqlama qahramonlik darajasidan olib chiqadi. Uning qat’iyati hissizligidan emas, balki og‘ir tuyg‘ulariga qaramay, burchni tanlashidan kelib chiqadi. Insoniylikning oliy ko‘rinishi ana shu ichki kurashda — shaxsiy dard va umumiy mas’uliyat o‘rtasida to‘g‘ri yo‘lni tanlashda namoyon bo‘ladi.

Asarning bugungi o‘quvchi uchun ahamiyati ham shu nuqtada. Vatanparvarlik faqat tarixiy janglar yoki tantanali nutqlar bilan o‘lchanmaydi. U jamiyatga foyda keltirish, qonun va adolatni hurmat qilish, o‘z vazifasini sidqidildan bajarish, turli kelishmovchiliklarga qaramay umumiy manfaatni ko‘zlash kabi kundalik harakatlarda ham ifodalanadi. Jaloliddin timsoli yoshlarni tarixiy xotirani qadrlashga va erkinlik mas’uliyatini chuqurroq anglashga undaydi.

3. “Mirzo Ulug‘bek” tragediyasida ilm, ma’rifat va vijdon

“Mirzo Ulug‘bek” tragediyasida insoniylikning boshqa bir yuksak ko‘rinishi — ilmga sadoqat va ma’rifatni himoya qilish masalasi yetakchilik qiladi. Ulug‘bek tarixiy xotirada hukmdor va olim sifatida tanilgan. Shayxzoda yaratgan badiiy obrazda esa bu ikki maqom o‘rtasidagi murakkablik seziladi: hukmdor siyosiy vaziyatlar bilan hisoblashishga majbur, olim esa haqiqatni bilishga va bilimni rivojlantirishga intiladi. Shu ikki vazifa o‘rtasidagi ziddiyat qahramon taqdirining dramatik asosini tashkil etadi.

Ilmga intilish Shayxzoda talqinida shaxsiy shuhrat orttirish vositasi emas, balki insoniyat tafakkuriga xizmat qiladigan ma’naviy faoliyatdir. Bilimga hurmat insonning aql-zakovatini tan olish, savol berish va haqiqatni izlash

huquqini qadrlash bilan bog‘liq. Bunday qarashda ma’rifat insoniylikning muhim sharti bo‘lib qoladi: jaholat insonni tor manfaat doirasiga qamasa, ilm dunyoqarashni kengaytiradi, mas’uliyatni chuqurlashtiradi va kelajak haqida o‘ylashga undaydi.

Tragediyada Ulug‘bekning fojiasi faqat siyosiy kurash yoki shaxsiy mag‘lubiyat sifatida talqin qilinmaydi. U ma’rifatli tafakkur bilan jaholat, uzoqni ko‘ra bilish bilan tor manfaat, ilmiy haqiqat bilan hokimiyatga intilish o‘rtasidagi to‘qnashuvni ham ifodalaydi. Qahramonning ichki iztirobi o‘quvchini muhim savolga ro‘baro‘ qiladi: jamiyat bilimli va tafakkurli insonni qadrlamasa, qanday ma’naviy yo‘qotishlarga duch keladi? Shu tariqa tarixiy voqea umuminsoniy mazmun kasb etadi.

Ulug‘bek obrazida insoniylikning yana bir jihati — mas’uliyatli tafakkur ko‘zga tashlanadi. Haqiqiy bilimdonlik faqat ko‘p ma’lumotga ega bo‘lish emas; u bilimni ezgulik, taraqqiyot va inson manfaatiga yo‘naltirishni ham talab etadi. Shu ma’noda olimning ma’rifat yo‘lidagi qat’iyati o‘zidan keyingi avlodlarga xizmat qiladi. Shayxzoda ilmni ma’naviy jasorat bilan bog‘lab, haqiqiy ulug‘likni mansab yoki kuchdan ko‘ra haqiqatga sadoqat bilan o‘lchashga undaydi.

Asar zamonaviy ta’lim va tarbiya nuqtayi nazaridan ham dolzarbdir. Bugun ilmiy tafakkur, tanqidiy fikrlash va axborotni tekshirish ko‘nikmalari har qachongidan muhim. Ulug‘bek timsoli bilimni shunchaki baho yoki lavozim uchun emas, balki haqiqatni anglash va jamiyatga foyda keltirish uchun egallash zarurligini eslatadi. Ma’rifatli inson boshqalarning fikrini tinglaydi, dalilga tayanadi va o‘z bilimini mas’uliyat bilan qo‘llaydi. Bunday fazilatlar insoniylikni amaliy hayotga ko‘chiradi.

4. Ikki tarixiy qahramon: umumiy axloqiy mezonlar

Jaloliddin Manguberdi va Mirzo Ulug‘bek turli tarixiy vaziyatlarda yashagan, turlicha vazifalarni bajargan shaxslardir. Birining badiiy qiyofasida yurtni himoya qilish va siyosiy- harbiy jasorat oldingi o‘ringa chiqsa, ikkinchisida ilm-fan, ma’rifat va tafakkurga sadoqat muhimdir. Shunga qaramay, Shayxzoda bu obrazlarni birlashtiradigan umumiy axloqiy mezonlarni ko‘rsatadi: o‘zidan kattaroq maqsadga xizmat qilish, vijdon bilan ish tutish, mas’uliyatdan qochmaslik va insoniy qadrni himoya qilish.

Birinchi mushtarak jihat — shaxsiy manfaatdan yuksak turish. Jaloliddin yurt ozodligini, Ulug‘bek esa ilmiy-ma’rifiy merosni o‘z taqdiridan ustun qo‘yadi. Ikkinchi jihat — ichki mustaqillik. Har ikkala qahramon ham tashqi bosim yoki atrofdagi manfaatlar girdobida o‘z e’tiqodini saqlashga intiladi. Uchinchi jihat — fojiaviylik. Muallif ezgu maqsad doimo oson g‘alaba bilan yakunlanishini va’da qilmaydi; aksincha, ma’naviy yuksaklik ba’zan og‘ir yo‘qotishlar bilan birga kelishini ko‘rsatadi.

Ikki asar o‘rtasidagi farq ham g‘oyaviy jihatdan muhim. Jaloliddin obrazida insoniylik faol qarshilik, jasorat va himoya qilish harakati bilan ifodalanadi. Ulug‘bek obrazida esa u ilmiy izlanish, aql va ma’rifatni asrash orqali namoyon bo‘ladi. Demak, Shayxzoda insoniylikni yagona qolipga solmaydi: u tarixiy vaziyatga qarab turli shakllarda yuzaga chiqadi. Biroq uning negizida inson sha’ni va kelajak oldidagi mas’uliyat yotadi.

Dramaturgik konfliktlar bu g‘oyalarni kuchaytiradi. Qahramonning ezgu maqsadi qarama-qarshi kuchlar bilan to‘qnashganida, tomoshabin yoki o‘quvchi axloqiy baho berishga majbur bo‘ladi. Kim haq? Qaysi qaror adolatga yaqin? Kuch va mansab doimo haqiqatni anglatadimi? Shayxzoda asarlari tayyor javobni zo‘rlab singdirmaydi; tarixiy obrazlar va ularning taqdiri orqali mushohada yuritishga chorlaydi. Shu xususiyati bilan adib merosi nafaqat estetik zavq, balki axloqiy tafakkur maktabi hamdir.

5. Badiiy vositalar va insoniy g‘oyaning ta’sirchanligi

Shayxzoda insoniylik g‘oyalarini ochishda tarixiy shaxsning nutqi, dramatik qarama-qarshilik, obrazlar o‘rtasidagi munosabat va fojiaviy vaziyatlardan samarali foydalanadi. Tarixiy muhit qahramonlarning so‘zlari va xatti-harakatlariga ishonchlilik beradi; konflikt esa ularning yashirin ma’naviy sifatlarini yuzaga chiqaradi. Qahramonning kimligi uning o‘zini qanday ta’riflashidangina emas, boshqalarga qanday munosabatda bo‘lishi va qiyin pallada qanday qaror qabul qilishidan bilinadi.

Dramatik nutq muhim badiiy vazifani bajaradi. Qarama-qarshi qarashlar to‘qnashuvi orqali muallif adolat, hokimiyat, sadoqat va ilm haqida turli pozitsiyalarni ko‘rsatadi. Natijada insoniylik mavzusi mavhum tushuncha bo‘lib qolmay, aniq vaziyat va tanlovlarda namoyon bo‘ladi. Qahramonning qat’iy so‘zi, sukuti, iztirobi yoki boshqalar bilan munosabati uning ma’naviy holatini ochishga xizmat qiladi.

Tarixiy drama janrining yana bir imkoniyati — o‘tmish bilan bugun o‘rtasida ma’naviy suhbat o‘rnatishidir. Shayxzoda tarixni faqat o‘tgan voqealar majmui sifatida emas, balki bugungi inson uchun savol va saboq manbai sifatida talqin qiladi. Shuning uchun Jaloliddinning jasorati faqat jang maydoniga, Ulug‘bekning ma’rifati esa faqat rasadxona yoki ilmiy faoliyatga tegishli bo‘lib qolmaydi. Ular bugungi jamiyatda ham vijdonli bo‘lish, bilimni qadrlash va umumiy manfaatga xizmat qilish kabi qadriyatlarni eslatadi.

Tadqiqot natijalari va muhokama

Tahlil natijasida Shayxzoda merosida insoniylikning kamida to‘rtta yetakchi ko‘rinishi ajratildi. Birinchisi — vatanparvarlik va jamoat oldidagi burch; bu jihat “Jaloliddin Manguberdi” dramasida yorqin ko‘rinadi. Ikkinchisi — ilm-ma’rifatga sadoqat; u “Mirzo Ulug‘bek” tragediyasining g‘oyaviy markazida turadi. Uchinchisi — vijdon va axloqiy mustaqillik: qahramonlar

bosim yoki manfaatlar ta’sirida ham o‘z e’tiqodini saqlashga intiladi. To‘rtinchisi — tarixiy xotira va kelajak oldidagi mas’uliyat: o‘tmish qahramonlari orqali zamonaviy o‘quvchi o‘z davrining axloqiy muammolari haqida fikr yuritadi.

Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, insoniylik bu asarlarda faqat mehribonlik yoki shaxsiy poklik sifatida emas, faol axloqiy pozitsiya sifatida tasvirlanadi. Jaloliddinning yurtni himoya qilishga qaratilgan qat’iyati va Ulug‘bekning ilmni asrashga bo‘lgan intilishi turlicha namoyon bo‘lsa-da, ikkalasida ham o‘zidan kattaroq maqsadga sadoqat bor. Shu sababli ularning badiiy qiyofasi o‘quvchida jasorat, mas’uliyat, tafakkur va vijdon haqida mushohada uyg‘otadi.

Tadqiqotning muhokama qilinishi lozim bo‘lgan jihati shuki, tarixiy dramadagi obrazni tarixiy shaxsning o‘zi bilan aynan tenglashtirish mumkin emas. Badiiy asarda tarixiy faktlar muallifning estetik maqsadi, davr ruhi va dramaturgik qonuniyatlar asosida talqin etiladi. Shuning uchun ushbu maqoladagi xulosalar Shayxzodaning badiiy talqiniga taalluqlidir; ular tarixiy shaxslar hayotining barcha jihatlarini qamrab oluvchi biografik hukm sifatida qabul qilinmasligi kerak. Bu farqni anglash asarlarni ilmiy va xolis o‘qishga yordam beradi.

Amaliy jihatdan, asarlarni o‘rganishda talabalar bilan qahramonlarning axloqiy tanlovlarini muhokama qilish, ularning qarorlarini dalillar asosida izohlash va tarixiy voqelik bilan badiiy talqin o‘rtasidagi farqni aniqlash samarali bo‘ladi. Bunday yondashuv adabiyot darsini faqat syujetni qayta aytish darajasidan ko‘tarib, mustaqil fikrlash, bahs yuritish va ma’naviy qadriyatlarni anglash maydoniga aylantiradi.

Xulosa

Maqsud Shayxzoda merosi insoniylikni murakkab va ko‘p qirrali ma’naviy hodisa sifatida talqin etadi. Uning tarixiy dramalarida insonning yuksakligi mansab, kuch yoki shon-shuhrat bilangina belgilanmaydi. Qahramonning haqiqiy qadr-qimmati vijdoniga sodiqligi, xalq va kelajak oldidagi mas’uliyati, adolatni himoya qilishi hamda ma’rifatga munosabati orqali ochiladi.

“Jaloliddin Manguberdi” dramasida insoniylik yurt ozodligi, sadoqat va jasorat bilan; “Mirzo Ulug‘bek” tragediyasida esa ilm, tafakkur va ma’rifatni himoya qilish bilan bog‘liq holda namoyon bo‘ladi. Har ikki asarda shaxsiy manfaatdan yuqori turadigan maqsad, ichki mustaqillik va axloqiy qat’iyat asosiy mezon sifatida ko‘rinadi. Shu bilan birga, muallif qahramonlarni hissiz timsollar qilib qo‘ymaydi: ularning iztirobi va ichki ziddiyatlari insoniylikning qadrini yanada chuqurroq his etishga imkon beradi.

Demak, Shayxzoda ijodida insoniylikning eng oliy cho‘qqisi — ezgu qadriyatlarni anglash bilan cheklanmay, ularni sinovli vaziyatlarda ham himoya qilishdir. Vatanparvarlik, ilmga hurmat, adolat, vijdon va mas’uliyat bir-birini to‘ldiruvchi fazilatlar sifatida namoyon bo‘ladi. Adib merosining zamonaviy ahamiyati ham shundaki, u o‘quvchini o‘z hayotida haqiqatni qadrlashga, bilimga intilishga, jamiyatga befarq bo‘lmaslikka va inson sha’nini hurmat qilishga chorlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karim, B. Maqsud Shayxzoda ijodining yangicha talqinlariga doir. // Müqayisəli Ədəbiyyatşünaslıq. 2023. № 2. B. 14–19. https://dergipark.org.tr/en/pub/cljournal/article/1487513
2. Abdurashidova, N. A., Mamajanova, G., Rahmonova, S. A. Some comments on the drama “Jaloliddin Manguberdi” of Maksud Shaykhzoda. // ORIENS. 2022. https://www.oriens.uz/uz/journal/article/some-comments-on-the-drama-jalolidd in-manguberdi-of-maksud-shaykhzoda/
3. Olimova, R. The place of emotional-expressiveness in the dramatic works of Maksud Shaykhzoda. // Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture. 2025. Vol. 5, No. 5. B. 106–109. https://www.in-academy.uz/index.php/EJSSPC/article/view/8313
4. Quronov, D. Adabiyotshunoslik asoslari. — Toshkent: Fan, 2008.
6. Shayxzoda, M. Jaloliddin Manguberdi. — Toshkent: Adabiyot va san’at nashriyoti, 1973.
7. Shayxzoda, M. Mirzo Ulug‘bek. — Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1970.
8. Karimov, N. Maqsud Shayxzoda: ma’rifiy-biografik roman. — Toshkent: Sharq, 2009.